

TECHNIKUM

WYMAGANIA EDUKACYJNE NIEZBĘDNE DO UZYSKANIA POSZCZEGÓLNYCH ŚRÓDROCZNYCH I ROCZNYCH OCEN KLASYFIKACYJNYCH

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE
zakres podstawowy
Klasy: II

Dział programowy:	Obywatel w życiu codziennym	Wymagania na poszczególne oceny				
		dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
1. Obywatelstwo polskie i unijne	<ul style="list-style-type: none"> – istota obywatelstwa – nabywanie i uzyskiwanie obywatelstwa – obywatelstwo polskie – obywatelstwo unijne – obywatelstwo a narodowość – społeczeństwo obywatelskie – obywatelskie nieposłuszeństwo 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: obywatelstwo, społeczeństwo obywatelskie, państwo prawa, – wymienia dwa podstawowe sposoby nabywania obywatelstwa (prawo krwi, prawo ziemi) – wymienia podstawowe prawa i obowiązki obywatela zapisane w Konstytucji RP 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: obywatelskość, pluralizm polityczny, decentralizacja władzy państwowej – przedstawia sposób nabywania obywatelstwa w Polsce – wyjaśnia znaczenie posiadania obywatelstwa polskiego i unijnego, – wymienia i opisuje warunki rozwoju społeczeństwa obywatelskiego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: nieposłuszeństwo obywatelskie – wskazuje różnice między obywatelstwem a narodowością – wymienia i opisuje inne niż prawo krwi i prawo ziemi sposoby uzyskania obywatelstwa – charakteryzuje sposób nadawania obywatelstwa polskiego i rzekania się go – opisuje cechy charakterystyczne społeczeństwa obywatelskiego – wyjaśnia cele, przedstawia cechy charakterystyczne obywatelskiego nieposłuszeństwa 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna postać H.D. Thoreau – wyjaśnia znaczenie terminu: subsydiarność – wskazuje uprawnienia wynikające z posiadania obywatelstwa unijnego – wskazuje przykłady obywatelskiego nieposłuszeństwa 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia korzyści płynące z posiadania obywatelstwa, w tym obywatelstwa unijnego – ocenia, czy społeczeństwo polskie spełnia kryteria społeczeństwa obywatelskiego
2. Proces wyborczy	<ul style="list-style-type: none"> – relacje władza–obywatel – formy sprawowania władzy przez obywateli – rola wyborów we współczesnej demokracji – prawo wyborcze – cenzus wyborczy – przymiotniki wyborcze – charakterystyka wyborów w Polsce – referendum ogólnokrajowe i lokalne 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: demokracja pośrednia, demokracja bezpośrednia, czynne prawo wyborcze, bierne prawo wyborcze – wskazuje różnice między demokracją pośrednią a bezpośrednią – określa cenzus wyborczy obowiązujący w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: suwerenność narodu, prawo wyborcze, kodeks wyborczy, referendum – wyjaśnia rolę wyborów w państwie demokratycznym – wymienia przymiotniki wyborcze – wymienia rodzaje referendum przyjęte w prawodawstwie polskim 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje zasady przeprowadzania wyborów w Polsce – przedstawia zasady głosowania poza miejscem zamieszkania – charakteryzuje zasady przeprowadzania referendum lokalnego i ogólnokrajowego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: uczestnictwo polityczne – wymienia formy partycypacji obywateli w życiu politycznym państwa 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia znaczenie wyborów dla współczesnej demokracji
3. Życie publiczne	<ul style="list-style-type: none"> – życie publiczne – inicjatywa obywatelska – petycja, skarga i list otwarty – manifestacje, demonstracje i pikety – strajki 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: inicjatywa obywatelska, petycja, list otwarty – pisze petycję według wzoru 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: życie publiczne, skarga, zgromadzenie, strajk – opisuje zasady i sposób zalegalizowania zgromadzenia – wymienia cele i rodzaje strajku (ostrzegawczy, zakładowy) 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje różnice między petycją, skargą i listem otwartym oraz wymienia elementy tych pism – wymienia i charakteryzuje inne niż ostrzegawczy i zakładowy formy strajku 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje przebieg procesu legislacyjnego obywatelskiego projektu ustawy 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ aktywności obywatelskiej na kształtowanie się życia publicznego
4. Jak załatwić sprawę w urzędzie?	<ul style="list-style-type: none"> – administracja publiczna i jej struktura – administracja rządowa – administracja samorządowa – kompetencje urzędów w Polsce – podstawowe dokumenty 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wie, gdzie i w jaki sposób uzyskać dowód osobisty, paszport i prawo jazdy oraz zarejestrować pojazd – wypełnia wnioski o 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna zasady prawidłowego wypełniania formularzy – wyjaśnia znaczenie terminów: administracja publiczna, administracja rządowa, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: służba cywilna – wyjaśnia, jaką funkcję pełni dowód osobisty 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje strukturę i zadania administracji rządowej i samorządowej – wymienia rodzaje paszportów i ich cechy charakterystyczne 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia stopień znajomości procedur podejmowania decyzji administracyjnych – ocenia działalność

	współczesnego obywatela (dowód osobisty, paszport, prawo jazdy) – zasady rejestracji pojazdu	wydanie dowodu osobistego	administracja samorządowa – wymienia organy administracji publicznej w Polsce			urzędów w Polsce
5. Informacja publiczna i e-urząd	– informacja publiczna i jej charakterystyka – sposoby udostępniania informacji publicznej – prawa obywatela wobec urzędu – skuteczne załatwianie sprawy – odwołanie od decyzji – Elektroniczna Platforma Usług Administracji Publicznej (ePUAP).	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminu: informacja publiczna – wskazuje elementy składowe podania – pisze podanie	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminu: urząd elektroniczny – opisuje cechy charakterystyczne informacji publicznej – wymienia sposoby udostępniania informacji publicznej – charakteryzuje prawa obywatela wobec rządu – wymienia ułatwienia, jaki niesie obywatelom e-urząd	Uczeń: – wyjaśnia sposób odwoływania się od decyzji urzędu – pisze odwołanie od decyzji urzędu	Uczeń: – wymienia przykłady spraw i opisuje sposób ich załatwiania za pośrednictwem ePUAP – wypełnia wniosek o udostępnienie informacji publicznej	Uczeń: – ocenia znaczenie dostępu do informacji publicznej dla funkcjonowanie demokratycznego społeczeństwa
Dział programowy : Prawo						
1. Prawo i jego funkcje	– pojęcie i funkcje prawa – charakter i rodzaje norm społecznych – norma prawna a przepis prawny – prawo naturalne i pozytywne – praworządność – rodziny prawa – cechy systemu prawnego – zasady prawa – kultura prawna i postawy obywateli wobec prawa	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: prawo, praworządność – wymienia rodzaje norm społecznych – wymienia postawy obywateli wobec prawa	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: norma prawna, przepis prawny, kultura prawna – opisuje rodzaje norm społecznych – charakteryzuje funkcje prawa – wymienia i opisuje najczęściej stosowane zasady prawa wywodzące się z prawa rzymskiego – charakteryzuje postawy obywateli wobec prawa	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: prawo naturalne, prawo pozytywne, prawo stanowione – opisuje cechy charakterystyczne norm społecznych – charakteryzuje rodziny prawa i podaje ich przykłady – opisuje cechy systemu prawnego	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: prawo zwyczajowe, prawo powszechne zwyczajowe – rozpoznaje części składowe normy prawnej – wskazuje różnice między prawem naturalnym a pozytywnym	Uczeń: – ocenia postawy obywateli wobec prawa – ocenia kulturę prawną społeczeństwa w Polsce
2. Źródła i obszary prawa	– źródła prawa – źródła poznania prawa – hierarchia aktów prawnych w Polsce – prawo wspólnotowe jako źródło prawa w Polsce – podział prawa – stosowanie prawa	Uczeń: – wymienia źródła prawa obowiązujące w Polsce – przedstawia podział prawa	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: źródła prawa, prawo wewnętrzne, prawo międzynarodowe, prawo publiczne, prawo prywatne, prawo materialne, prawo formalne – opisuje podział prawa – opisuje etapy działalności prawnej	Uczeń: – charakteryzuje źródła prawa obowiązujące w Polsce i zna ich hierarchię – wymienia cechy charakterystyczne prawa wewnętrznego, międzynarodowego, publicznego, prywatnego, materialnego i formalnego	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminu: prawo wspólnotowe – rozróżnia i opisuje źródła prawa wspólnotowego – wskazuje różnice między poszczególnymi rodzajami prawa	Uczeń: – ocenia problem zależności między prawem unijnym a prawem polskim
3. Gałęzie prawa wewnętrznego	– gałęzie polskiego prawa wewnętrznego – prawo karne i jego zasady – prawo cywilne – prawo administracyjne – inne ważniejsze gałęzie prawa w Polsce i ich cechy charakterystyczne.	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: kodeks, przestępstwo, grzywna – wymienia rodzaje kar przewidzianych w polskim Kodeksie karnym	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: osoba fizyczna, osoba prawna, akt administracyjny – wymienia źródła prawa karnego, cywilnego i administracyjnego – przedstawia cechy charakterystyczne prawa karnego, cywilnego i administracyjnego – wymienia inne niż prawo karne, cywilne i administracyjne gałęzie prawa w Polsce	Uczeń: – opisuje zasady obowiązujące w prawie karnym – wyjaśnia różnicę między zdolnością prawną a zdolnością do czynności prawnych – opisuje podział prawa cywilnego – charakteryzuje inne niż prawo karne, cywilne i administracyjne gałęzie prawa w Polsce	Uczeń: – charakteryzuje relacje prawne przewidziane w prawie administracyjnym – przedstawia podział aktów administracyjnych i wskazuje ich przykłady	Uczeń: – ocenia problem nadmiernej ilości regulacji prawnych w Polsce – ocenia problem zaostżenia kar za najcięższe przestępstwa
4. Władza sądownicza w	– charakterystyka władzy sądowniczej	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów:	Uczeń: – omawia zasady, jakimi powinni	Uczeń: – charakteryzuje skład i	Uczeń: – ocenia rolę ławników

Polsce	<ul style="list-style-type: none"> – dwuinstancyjność sądownictwa – struktura władzy sądowniczej w Polsce – Krajowa Rada Sądownictwa – Sąd Najwyższy – sądy powszechne – sędziowie sądów powszechnych – ławnicy – sądy administracyjne i wojskowe – Trybunał Konstytucyjny – Trybunał Stanu 	<p>terminów: sędzia, ławnik</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje strukturę władzy sądowniczej w Polsce 	<p>kasacja, apelacja, skarga konstytucyjna</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia zasady funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w Polsce – wyjaśnia, na czym polega immunitet sędziowski oraz konstytucyjne zasady niezawisłości i nieusuwalności sędziów – omawia zadania ławników 	<p>kierować się sędziowie i członkowie trybunałów</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia warunki, jakie musi spełniać kandydat na ławnika i sposób jego wyboru – opisuje zadania Sądu Najwyższego, sądów powszechnych, wojskowych i administracyjnych – przedstawia uprawnienia Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu 	<p>zadania Krajowej Rady Sądownictwa</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje strukturę Sądu Najwyższego, Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu – charakteryzuje procedurę wszczynania postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym i Trybunałem Stanu 	<p>w systemie sądownictwa polskiego</p>
5. Postępowanie sądowe	<ul style="list-style-type: none"> – postępowanie sądowe – sprawy cywilne – sprawy karne –sprawy administracyjne – proces cywilny – pozew w procesie cywilnym – proces karny – zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa – sądy polubowne 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: postępowanie sądowe, strona powodowa (powód), strona pozwana (pozwany), – wymienia uczestników procesu cywilnego i procesu karnego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: przestępstwo, wykroczenie, mediacja, sąd polubowny – wskazuje przykłady spraw rozpatrywanych przez sądy cywilne, karne i administracyjne – wymienia prawa ofiary, świadka i oskarżonego w procesie karnym 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje przebieg procesu cywilnego i procesu karnego – wskazuje różnice między procesem cywilnym i karnym – wyjaśnia sposób postępowania po złożeniu zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa – wymienia cechy dobrego mediatora – sporządza według wzoru pozew w procesie cywilnym i zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: postępowanie procesowe, postępowanie nieprocesowe, postępowanie przygotowawcze – wskazuje różnice między postępowaniem procesowym a nieprocesowym – omawia sposób postępowania przed sądem polubownym 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia rolę mediacji w postępowaniu sądowym – ocenia świadomość prawną społeczeństwa polskiego
6. Organy ścigania	<ul style="list-style-type: none"> – prokuratura i jej struktury – zadania prokuratury – Krajowa Rada Prokuratury – policja – struktura i zadania – działalność i uprawnienia policji – zadania innych służb mundurowych – dzielnicowy – prokuratura i policja w postępowaniu karnym – formy postępowania przygotowawczego – Interpol 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia cele i strukturę policji – opisuje zadania policji i innych służb mundurowych – wymienia uprawnienia policjantów 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia cele i strukturę prokuratury – charakteryzuje zadania prokuratorów – charakteryzuje formy działania i zadania dzielnicowych – wyjaśnia rolę policji i prokuratury w postępowaniu karnym 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje strukturę prokuratury – opisuje sposób powoływania i uprawnienia prokuratora generalnego – wyjaśnia, jakie znaczenie dla działalności prokuratury ma jej hierarchiczność – charakteryzuje różne sfery działalności policji 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia zadania Krajowej Rady Prokuratorów – wskazuje różnice między śledztwem a dochodzeniem – omawia skutki postępowania przygotowawczego – opisuje strukturę i zadania Interpolu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia poziom i poczucie bezpieczeństwa współczesnych Polaków
7. Nietelni wobec prawa	<ul style="list-style-type: none"> – przestępczość nietletnich – odpowiedzialność prawna nietletnich – sądy rodzinne – środki stosowane przez sądy rodzinne wobec nietletnich – przepisy prawne dotyczące sprzedaży narkotyków i alkoholu nietletnim oraz palenia w miejscach publicznych – konsekwencje zażywania alkoholu i narkotyków oraz palenia papierosów – proces resocjalizacji 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozumie pojęcia: nietletniego w prawie cywilnym i karnym – wymienia przejawy demoralizacji nietletnich i popełniane przez nich czyny karalne – omawia konsekwencje zażywania alkoholu i narkotyków oraz palenia papierosów 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozumie pojęcie: procesu resocjalizacji – określa granice prawnej odpowiedzialności nietletnich – omawia zadania sądów rodzinnych – wymienia środki stosowane przez sądy rodzinne wobec nietletnich – charakteryzuje przepisy prawne dotyczące sprzedaży narkotyków i alkoholu nietletnim oraz palenia w miejscach publicznych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje sposób funkcjonowania sądów rodzinnych w sprawach przestępczości nietletnich – opisuje środki stosowane przez sądy rodzinne wobec nietletnich – omawia zasady niezbędne w skutecznym procesie resocjalizacji 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia przestępczość nietletnich na przykładzie wybranych artykułów z <i>Kodeksu wykroczeń</i> – przedstawia uwarunkowania rozstrzygania spraw nietletnich przez organy państwowe 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia poziom przestępczości wśród nietletnich i problem zaostrzenia kar wobec nich
Dział programowy: Prawa człowieka						
1. Czym są prawa człowieka?	<ul style="list-style-type: none"> – prawa człowieka i ich charakter – historia praw człowieka 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia prawa człowieka 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia prawa przynależne do 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje historię praw 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia problem tzw.

	<ul style="list-style-type: none"> – Powszechna deklaracja praw człowieka – generacje praw człowieka – prawa człowieka – dokumenty – prawa człowieka – instytucje. – Konwencja praw dziecka 	<p>terminu: prawa człowieka</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia charakter praw człowieka – wymienia fundamentalne dla praw człowieka dokumenty stworzone przez Radę Europy i ONZ 	<p>zapisane w Powszechnej deklaracji praw człowieka oraz</p> <p>prawa dziecka zapisane w Konwencji praw dziecka</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia i charakteryzuje generacje praw człowieka – wymienia instytucje, które stoją na straży praw człowieka 	<p>konkretnej generacji praw człowieka</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia strukturę i zadania instytucji stojących na straży praw człowieka 	<p>człowieka</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia historyczne akty prawne, które miały wpływ na kształtowanie się praw człowieka – charakteryzuje treść dokumentów dotyczących praw człowieka, uchwalonych przez Radę Europy i ONZ 	<p>czwartej generacji praw człowieka</p>
2. Międzynarodowy system ochrony praw człowieka	<ul style="list-style-type: none"> – system ochrony praw człowieka (Organizacja Narodów Zjednoczonych, Rada Europy, Unia Europejska) – Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu i jego zadania – Europejska Karta Społeczna – Urząd Komisarza Praw Człowieka Rady Europy – Unia Europejska a prawa człowieka – Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie – Prawa człowieka a organizacje pozarządowe (Amnesty International, Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Human Rights Watch) 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia prawa człowieka uregulowane w Europejskiej Karcie Społecznej oraz Karcie praw podstawowych – wymienia najważniejsze organizacje pozarządowe działające na rzecz ochrony praw człowieka 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jak funkcjonuje system ochrony praw człowieka – omawia zadania ONZ, Rady Europy i Unii Europejskiej w dziedzinie praw człowieka – wymienia zadania OBWE – wyjaśnia wpływ organizacji pozarządowych na przestrzeganie praw człowieka 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje zadania Europejskiego Trybunału Praw Człowieka – omawia wpływ Unii Europejskiej na kształtowanie europejskiego systemu ochrony praw człowieka – omawia strukturę ONZ, Rady Europy i Unii Europejskiej i jej wpływ na przestrzeganie praw człowieka – charakteryzuje zasady funkcjonowania Europejskiego Trybunału Praw Człowieka – charakteryzuje cele i zadania ważniejszych organizacji pozarządowych działających na rzecz ochrony praw człowieka 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje zasady i sposób składania skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka – wypełnia formularz skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka według wzoru – omawia zadania Komisarza Praw Człowieka Rady Europy – wyjaśnia okoliczności powstania OBWE i jej strukturę 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia sposoby i skuteczność metod walki z łamaniem praw człowieka
3. Ochrona praw i wolności w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> – prawa człowieka w Konstytucji RP – Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich – Urząd Rzecznika Praw Dziecka – prawo do prywatności – prawa jednostki w kontaktach z mediami – skarga konstytucyjna 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia prawa oraz wolności człowieka i obywatela zapisane w Konstytucji RP – wyjaśnia, na czym polega prawo do prywatności i wskazuje jego zakres – określa prawa jednostki w kontaktach z mediami 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jakie są prawne uwarunkowania ograniczenia praw i wolności zapisanych w Konstytucji RP – charakteryzuje zadania rzecznika praw człowieka i rzecznika praw dziecka 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje sposób powoływania oraz funkcjonowania rzecznika praw człowieka i rzecznika praw dziecka – przedstawia zasady składania skargi konstytucyjnej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia zasady i procedury zwracania się z wnioskiem do rzecznika praw obywatelskich i rzecznika praw dziecka – pisze skargę do rzecznika praw obywatelskich według wzoru – wskazuje elementy skargi konstytucyjnej oraz skutki prawne jej uznania przez Trybunał Konstytucyjny 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia problem ochrony praw i wolności w Polsce
4. Łamanie praw człowieka	<ul style="list-style-type: none"> – przyczyny łamania praw człowieka – międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych – łamanie praw kobiet – łamanie praw dziecka – wolność wyznania – problem uchodźców – łamanie praw człowieka w Europie (nacjonalizm, szowinizm, rasizm, antysemityzm, ksenofobia) – dopuszczalne ograniczenie praw człowieka 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: nacjonalizm, rasizm, antysemityzm – wymienia przyczyny łamania praw człowieka 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: szowinizm, ksenofobia – charakteryzuje przyczyny łamania praw człowieka – wskazuje przykłady państw, w których nie przestrzega się praw człowieka lub są one zagrożone – omawia przykłady łamania praw kobiet i dzieci – podaje przykłady łamania wolności wyznania – wymienia przyczyny uchodźstwa we współczesnym 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych – przedstawia cele i zasady konwencji genewskich i uzupełniających je protokołów – omawia sytuację uchodźców we współczesnym świecie – charakteryzuje przejawy nacjonalizmu, szowinizmu, rasizmu, antysemityzmu, ksenofobii – wyjaśnia, w jakich okolicznościach można ograniczyć 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje różnice w przestrzeganiu praw człowieka między rozwiniętymi krajami demokratycznymi a państwami, które powstały w XX w. i nie mają tradycji demokratycznych – opisuje działalność Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia, że nacjonalizm, szowinizm, rasizm, antysemityzm i ksenofobia stanowią przykłady łamania praw człowieka – ocenia przejawy nacjonalizmu, szowinizmu, rasizmu, antysemityzmu, ksenofobii

			świecie	prawa człowieka		
Dział programowy : Edukacja i praca.						
1. System edukacji w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> – charakterystyka polskiego systemu edukacji – zadania MEN i samorządów – zadania szkoły – statut i inne szkolne dokumenty – prawa i obowiązki uczniów – postępowanie w sytuacji złamania praw ucznia – konsekwencje niedopełniania obowiązków szkolnych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia zadania szkoły – wymienia prawa i obowiązki ucznia – wyjaśnia, jakie są konsekwencje niedopełniania obowiązków szkolnych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje system edukacji w Polsce – wyjaśnia, jaką rolę w szkole pełni statut 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia zadania MEN i samorządów lokalnych w dziedzinie edukacji – wymienia inne niż statut dokumenty obowiązujące w szkole – opisuje procedurę postępowania w przypadku złamania praw ucznia 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polegają zadania szkoły w zakresie nauczania i pracy opiekuńczo-wychowawczej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia skuteczność polskiego systemu edukacji
2. Polskie szkoły wyższe	<ul style="list-style-type: none"> – organizacja studiów – system boloński – zalety i wady systemu bolońskiego – wybór kierunków studiów – zasady przyjmowania kandydatów na uczelnie wyższe – warunki przyjęć na uczelnie – charakterystyka wybranych kierunków studiów – kształcenie ustawiczne – edukacyjne programy unijne – program Comenius 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – określa kryteria wyboru kierunku studiów – wyjaśnia, na czym polega kształcenie ustawiczne 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega system boloński w organizacji studiów wyższych – przedstawia zasady i warunki przyjęć na wyższe uczelnie – wymienia edukacyjne programy unijne 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje wybrane kierunki studiów – wyjaśnia, na czym polega istota programu Comenius 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przebieg postępowania kwalifikacyjnego na wybrany kierunek studiów i sposób obliczania ilości punktów – charakteryzuje ofertę edukacyjnych programów unijnych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia system boloński wskazując jego zalety i wady – ocenia znaczenie kształcenia ustawicznego dla gospodarki i społeczeństwa
3. Kształcenie za granicą	<ul style="list-style-type: none"> – możliwości kształcenia za granicą – charakterystyka kształcenia wyższego w wybranych krajach UE – matura międzynarodowa – program matury międzynarodowej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia zasady podejmowania studiów wyższych za granicą 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia zasady podejmowania studiów wyższych i warunki kształcenia się za granicą 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega program matury międzynarodowej – wymienia korzyści, jakie daje uczniom realizowanie programu matury międzynarodowej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje szkolnictwo wyższe w wybranych krajach UE 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia problem tzw. drenażu mózgow z punktu widzenia interesów Polski
4. Podróżowanie po Europie i świecie	<ul style="list-style-type: none"> – obywatel w podróży – utrata dokumentów za granicą – Europejska Karta Ubezpieczenia Zdrowotnego – strefa Schengen i jej granice – charakterystyka zjawiska terroryzmu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: strefa Schengen, terroryzm – wyjaśnia, w jaki sposób Ministerstwo Spraw Zagranicznych dba o interesy Polaków przebywających za granicą 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia procedurę postępowania w przypadku utraty dokumentów lub problemów zdrowotnych podczas pobytu za granicą – wyjaśnia, jak funkcjonuje strefa Schengen – wymienia cechy charakterystyczne zjawiska terroryzmu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje dokumenty zdrowotne, niezbędne podczas pobytu za granicą – opisuje zasady przekraczania granic zewnętrznych i wewnętrznych strefy Schengen – charakteryzuje miejsca szczególnie narażone na terroryzm 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia okoliczności powstania strefy Schengen – omawia zasady przewozu żywności i leków w komunikacji samolotowej – opisuje sytuacje, które powinny wzbudzić obawy zagrożenia atakiem terrorystycznym 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia rolę strefy Schengen dla obywateli Unii Europejskiej
5. Praca w Polsce i za granicą	<ul style="list-style-type: none"> – praca młodzieży w UE – dziecko i młodociany a problem podejmowania pracy – praca młodocianych w Polsce – praca w Wielkiej Brytanii – podatki i umowy – Europass – powrót do kraju 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: umowa–zlecenie, umowa o dzieło, umowa o pracę – przedstawia obowiązki pracodawcy zatrudniającego młodocianych pracowników 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: Europass – wyjaśnia uwarunkowania podejmowania pracy przez młodocianych – wymienia zasady zatrudniania młodocianych w Polsce – wyjaśnia rolę Europass w podejmowaniu pracy za granicą przez młodych ludzi 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia formalności związane z rejestracją i podejmowaniem pracy za granicą na przykładzie Wielkiej Brytanii – wyjaśnia różnice w umowach podpisywanych z młodymi pracownikami – wymienia ułatwienia w powrocie do kraju Polaków pracujących za granicą 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jaką rolę dla młodych ludzi mają uregulowania prawne Europejskiego paktu na rzecz młodzieży – charakteryzuje dokumenty wchodzące w skład Europass – sporządza Europass – CV według wzoru 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia problem emigracji ludzi młodych w poszukiwaniu pracy